

POUTNÍ MÍSTA NA TRASE PRAMEN LABE – HRADEC KRÁLOVÉ

Jaroměř

Pevnost – Josefov

Po válkách o rakouské dědictví ztratilo Rakousko území Slezska a Kladska. Marie Terezie tak musela řešit otázku obrany území proti pruskému králi Fridrichu II a ztrátu vojenských pevností, které byly ztraceny a musely být nahrazeny novými. Již dříve modernizovaná pevnost Hradec Králové však byla příliš hluboko ve vnitrozemí. Za vhodné místo pro stavbu nové pevnosti byl vybrán Ples, vesnice stojící na výšině u nedaleké Jaroměře.

Počátkem roku 1780 vykoupila císařská komora od knížete z Paaru vesnici Ples a okolní území. Po hranici plánovaného dostřelu pevnostních děl byly vykáceny lesní porosty.

Za touto hranicí pak postaven Nový Ples. Do Nového Plesu, nedalekých Rasošek a dalších míst v okolí byla přestěhována většina obyvatel Plesu. Zůstali pouze obyvatelé z nejvýchodnějšího a nejzápadnějšího cípu vesnice, dnes Starého Ples poblíž Metuje před pevností a Dolního (nebo též Vodního) Plesu za soutokem řeky Metuje s Labem. Na stavbu začali přijíždět řemeslníci z různých míst habsburské říše i okolní Evropy. Armáda začala připravovat ubytování pro vojáky, kteří zde měli udržovat pořádek, a opravovat opuštěná pleská stavení pro důstojníky, stavební odborníky a úředníky. Stavba pevnosti byla zahájena 1. května 1780 vytýčením základního bodu pro zeměměřičské práce v místě dnešního josefovského náměstí. Následně byly zahájeny plánované terénní úpravy mezi které patřilo i svedení obou koryt řeky Labe a Metuje do nových umělých řečišť. Zhruba necelý kilometr před jejich novým soutokem byl mezi nimi prokopán spojovací kanál. Tím vznikl pod severní částí pevnosti umělý ostrov, který byl později opevněn. Řeky měly funkci zásobárny vody a zpomalit případný postup útočnicka ze severu na josefovskou pevnost, rovněž pak zatopením rozsáhlých inundačních kotlin na východě od pevnosti, odkud se předpokládal postup útočnicka. Se zaplavením hradebních příkopů, jako tomu bylo například v Terezíně, se při obraně pevnosti nepočítalo.

Základní stavební kámen pevnosti položil 3. října 1780 poblíž pozdější jaroměřské brány sám rakouský císař Josef II.

Navrhl ji a také zpočátku řídil její stavbu francouzský inženýr Claude Benoit Chevalier de St. Luis Duhamel de Querlonde.

Jižní a jihovýchodní část pevnosti chránil důmyslný systémem podzemních chodeb, jehož délka se odhaduje kolem 45 km. O vykopání podzemí se postarali kutnohorští a slovenští havíři.

Materiál na stavbu pevnosti byl využíván ze širokého okolí. Pískovcové kvádry pocházejí především z lokalit od Dubence a Choustníkova Hradiště. Těžba měla i u Kuksu v Novém lese, kde při těžbě prý byly poškozeny i Braunovy sochy v Betlémě.

Dřevo na stavbu pocházelo z lesů v okolí Dvora Králové nad Labem, Mostku, Náchoda a Albrechtic nad Orlicí. Cihly se pálily nedaleko Jaroměře (Na Cihelnách, dnes místní část města Jaroměř) a jedna vážila okolo 9 a půl kilogramu. Odhaduje se, že jich bylo na stavbu použito okolo 250 mil. Kusů.

Stavbu pevnosti řídil až do druhé půlovině srpna 1793 osobně generál inženýr Duhamel de Querlonde. Po Duhamelově odjezdu do Vídně byl řízením stavebních prací pověřen plukovník Franz Lauer, který původní projekt doplnil o některé další stavební prvky.

Pevnost byla dokončena již po sedmi letech v roce 1787. Složitý obranný komplex vybudovaný v duchu nejlepších znalostí opevňování své doby však nikdy neposloužila svému účelu a nebylo o něj bojováno. Nestalo se tak ani v případě Prusko-Rakouské války roku 1866.

Vojensko-strategický význam pevnosti postupně klesal až ztratil na významu. Pevnost byla v roce 1888 zrušena. Vojenská posádka ve městě však zůstávala i nadále. V letech 1890 - 1908 zde sídlilo jedno ze třinácti sborových velitelství rakouské armády. Za první světové války zde byl umístěn téměř padesátitisícový zajatecký tábor a rakouská armáda většinu hradebních staveb stále střežila. Objekty se však přestaly pravidelně udržovat a začaly postupně chátrat. Postupnou devastace rozsáhlých objektů se i přes veškerou následnou snahu nedaří dostatečně zvládnout. Po roce 1945 část objektů využívala československá armáda. Po roce 1968 zabrala část objektů v Josefově armáda Svazu sovětských socialistických republik. Po jejich odsunu nenašly rozsáhlé josefovské prostory nového využití.

Kdo se však chce seznámit jedním z unikátních děl fortifikačního stavitelského umění 18. Století a původním vojenským životem v době vzniku pevnosti Josefa II, zažít dobrodružství při procházce podzemními chodbami a prohlédnout si bývalé posádkové město, měl by Josefov navštívit. Podzemí pevnosti je přístupné veřejnosti. Za návštěvu stojí i rozsáhlý areál vojenského hřbitova, vzdálený od pevnosti necelé 2 km ve směru na Rasošky. Pohřebiště s šachtovými hroby, monumentálními nebo i skromnými pomníky vzdává pietní vzpomínku na tisíce obětí různých národností a válek.